

HEDVIG KIRÁLYNŐ

I.

Nagy Lajos király udvarában ünnepségre készülnek.

A király kisebbik leányához, Hedvighez jön el Lipót osztrák herceg fia, Vilmos, gyűrűváltásra

A kis menyasszony még mindössze nyolc éves, a vőlegény tíz. De az akkori szokás szerint korán elgyűrűzték a királyi házból való fiatalokat. A házasság rendszeren politikai szövetség megpecsételése volt és államérdekből történt. Szívbeli vonzalom, lelki rokonszenv csak szerencsésebb esetekben járult hozzá.

A jegyváltást a középkorban majdnem házassági köteleknek tekintették. Csak a pápa adhatott alóla feloldozást és ezt igen ritka esetben, igen súlyos okok alapján tette meg.

A budai vár gyönyörűen feldíszítve, fellobogózva készül a gyűrűváltásra. Apródok, vitézek, a királyné és a két királykisasszony udvarához tartozó hölgyek egymásután jönnek le a lépcsőn és mindnyájan a gyűrűváltásról beszélnek.

Bizony ez nem olyan szomorú eljegyzés, mint amilyen a nagyobbik királykisasszonyé, Máriáé volt, ki apja rendeletére Zsigmond brandenburgi örgrófnak lett mátkája. Így látta ezt jónak a nagy király, Anjou Lajos, kinek, mivelhogy fűgyermekkel nem áldotta meg az ég, legfőbb gondja idősebbik leányának, Máriának trónöröklését biztosítani Magyarországon, Horvátországban, Dalmáciában. A kisebbik leány, Hedvig, pedig Lengyelországban uralkodjék. Szédítően nagy volt akkor a magyar király három tenger által határolt birodalma . . .

És nincs férfitód, ki Nagy Lajos után következzen. A király támasz után néz, és ezért jegyezte el leányát, Máriát, IV. Károly császár fiával, Zsigmonddal.

Lajos király abban az időben már sokat betegeskedik.

Gyakran elvonult az udvartartás fényétől, zajától és a Pálos-szerzetesek kolostorában tölti elmélkedéssel, imádkozással napjait.

Az udvari emberek ezt is megértik. Lajos király vallásos, emelkedett lélek, a pápa őszentsége „Krisztus kapitányának” nevezte. Visszavonulása, hogy néha egyedül akar lenni urával, Istenével, be akar számolni arról, amit tett és az Úr áldását kérni arra, amit cselekedni akar, ez mind természetes. Megdöböntő, hogy akkor is szótalán, mikor itt Budán vagy Visegrádon tartja fényes udvarát. Szeme, meszsze távolba néző. Úgy jár-kél, mint akinek semmi köze az őt körülvevő, neki hódoló emberekhez. Mint aki egy felsőbb hatalom kezébe adta magát.

Senkisem tud bizonyosat, de az avatatlan szem is láthatja, hogy a király egészsége már nem a régi. Bizonyára ő is érzi ezt, azért eskette fel a rendeket Mária leánya iránti hűségére. Azért siet Hedvig sorsát is elrendezni.

*

Egyszerre elnémul a halk suttogás az udvari emberek között. A királyi család jön le a lépcsőn. Indulnak a kápolna felé.

Elöl, egyedül, mindenkitől különváltan, Lajos. Aztán a királyasszony, Erzsébet, Lipót herceggel, Mária Zsigmondal, a majd a hófehérbe öltözött kis Hedvig vőlegényével.

Utánuk az egész udvar bevonul a kápolnába.

Az eljegyzést mindenki örömmel üdvözli. Szeretettel, gyöngéden nézik a gyermek jegyespárt, akik szemmeláthatólag rokonszenveznek egymással. „Ebből aztán igazi jó házasság lesz”, — suttogják.

Demeter bíboros, esztergomi hercegérsek, felhúzza a jegyesek ujjára a pápa által küldött, felszentelt gyűrűket. Megindítóan szép beszédben figyelmezteti a két gyermeket kötelességeikre, melyek reájuk várnak. Aztán mindenki térdet hajt. A bíboros megáldja elébb a jegyeseket, majd a királyi párt és az egész gyülekezetet.

Az emberek egy szép és boldogságot ígérő nap emlékével mennek haza a templomból.

Tíz hónap sem telt el az eljegyzés óta és Lajos, a nagy király, már sírjában feküdt. Utána a gyermek — Mária — helyett a király özvegye, Erzsébet királyasszony uralkodott.

Erzsébet lelkében csak a királyi nagyravágyás lobogott, de nem élt a királyi emelkedettség. Csak a hatalom fényében akar ragyogni, de soha nem ismerte a benső lelki alázatot, melyet ismerni kell mindenkinek, ki kiváltságos helyzetben, magasra emelkedett a sors rendeléséből. Nem ismerte a benső alázatot, mely egyéni életünk háttérbeszorításával az emberiséget szolgálja és annak érdekében dolgozik.

Magyarországon állandó zűrzavar van az asszonyuralom alatt. Mária tehetetlen, gyöngye gyermekleány, csak sírni, remegni tud, Erzsébet uralkodik helyette, de sem erőt venni nem bír az elégedetleneken, sem kibékülni nem akar velük.

Aztán hirtelen úgy alakulnak a dolgok, hogy az özvegy királynénak el kell hagynia Budát. A kormányzást Garai nádorra bízva, Lengyelországba siet, mert a lengyel rendek tudatják vele, hogy királlyá akarják koronázni Hedviget.

Hedviget egészen más fából faragták, mint nénjét, Máriát. Nekünk, magyaroknak, nagy szerencsétlenségünk, hogy Nagy Lajos nem a mi országunkba jelölte ki Hedviget utódjául. A kisebbik királyleány igen sokat örökölt apja akaraterejéből, széleskörű, nagy látóhatárokat áttekintő szeméből, kristálytisza, átható, ragyogó elméjéből, és a nagy célokért minden áldozatot meghozó önzetlenségéből.

Mikor az összegyűlt lengyel rendek elé lépett, első beszédével megnyerte őket, mondván:

„Ti uratokká emeltetek, én szolgálni kívánlak benneteket. Hatalmat adtatok kezembe és fogadom, az én Üdvözítőm, Jézus Krisztus sebeire, hogy ezt a hatalmat csak Lengyelország emelkedésére, boldogítására fogom fordítani.”

A koronázási szertartás 1385-ben, káprázatos fényvel folyt le. A lengyel rendek meg akarják mutatni, mennyire szeretik és ünneplik a fiatal királynőt. A koronázásra eljön-

nek az európai fejedelmek, mert jóviszonyban akarnak élni a lengyelekkel és látni akarják a fiatal, szép királynőt.

A fejedelmi vendégek között fejfel magaslik ki a litván fejedelem, az óriási Jagelló.

A királynő után őt nézik legjobban. Ritkán látni ilyen gyönyörű, szálás daliát. A Jagelló vérből később is mind szép férfiak és asszonyok származnak, bár pogány ősük tehetségéből semmit nem örököltek.

A litván fejedelem még pogány. Sem ő, sem népe nem vette fel a keresztény vallást.

Jagelló a szép királynő előtt lovagmódra meghajtja magát, de Krisztus Urunk feszülete előtt állva marad, ő az egyetlen, aki egyenesen áll az egész koronázási szertartás alatt. Akkor sem hajtja meg térdét, mikor az Úr szent testét felmutatják.

Hedvig királynő ott térdel imazsámolyán, de azért látja a pogány fejedelem óriási alakját, amint fölvetett fejfel, egyenesen áll.

Nem hajolt meg az Úr előtt, — gondolja a királynő. — Kár érte. Nem ismeri az igaz utat, mely az üdvösséghez vezet.

Aztán buzgó imába merül.

III.

A koronázási szertartás egy hétig tart. A fejedelmi vendégek lassan oszlanak szét. Utoljára marad a litván fejedelem, Jagelló.

— Királynóm, — mondja mikor búcsúzik — ha megengeded, még visszajövök udvarodba.

— Mindig szívesen látott vendégünk vagy, — felelt Hedvig és csókra nyújtja kezét.

Alighogy Jagelló elutazott, Krakkó bíboros-érseke kereste fel Hedviget.

— Felséges királynóm, nagyon fontos, országok, népek sorsáról, s ami előttem még ennél is sokkal fontosabb, — egy nemzet lelki üdvösségéről szeretnék veled beszélni.

Hedvig kegyesen intett és a bíboros folytatta:

— Királynóm, Jagelló fejedelem, mielőtt elhagyta volna

Krakkót, felkeresett és megbízott azzal, kérdezzem meg feleségedtől, lenne-e kegyes hajlandóság iránta szívedben és hozzámennél-e feleségül?

— De hiszen nekem gyűrűs mátkám van ... — És Hedvig érezte, hogy arca teleszökik vérrel.

— Királynőm, hallgass reám. Amint mondtam az imént, itt nemcsak két nemzet, a litván és lengyel egyesüléséről, hatalmáról, felvirágzásáról van szó, hanem egy egész nemzet lelkiüdvösségéről.

És Hedvig kérdő tekintetére folytatta:

— Királynőm, te láttad a pogány Jagellót egyenesen, mereven állni az Úr Jézus oltára előtt. Én arcára néztem és arra gondoltam: ha ez a kemény térd meghajolna a kereszttel előtt, ha ez a gögösen feltartott fej alázatosan keresné Krisztus útjának nyomait, ha ez az összeszorított ököl imára kulcsolódnék és a pogány leventéből Krisztus hűséges szolgája válna . . . Királynő, lehet, hogy az Úr téged bízott meg a szent hivatással, reád ruházta akaratát, hogy a pogányság útján tévelygőket hozzá vezessed.

Hedvig lesütötte szemét, alig lehetett hangját hallani, mikor felelt:

— Atyám. Te tudod legjobban, szavam Vilmos herceghez köt.

— Szavadat feloldja Krisztus földi helytartója, a pápa. És ha Isten akarata téged szánt a dicső hivatásra, vállalod-e királynő? Vállalod a pogány lelkek megmentését? Kész vagy az áldozatra Lengyelország felvirágoztatásáért, a béke megőrzéséért, a két nemzet, sok-sok ezer ember örök üdvösségéért? Ne válaszolj most erre. Sokkal nagyobb dolog, sem hogy magadban, egyedül eldönthetnéd. Segítségre van szükséged.

— Segítségre? . . . Anyám és testvérem messze vannak? . . .

— Ne is emberek között keresd te a segítséget, hanem Annál, aki nagy feladatok elvégzésére küldött le a földi életbe, mintahogy nagy feladatok elvégzésére szemelte ki apádat, „Krisztus kapitányát” Én most magadra hagylak Felső. Magadra — övele. Három nap múlva jelentkezni fogok válaszóért. Addig imádkozom érted, Anjou Hedvig. Isten adja, hogy az ő akarata teljesebben ki lelkedben.

A három napi lelki harc nem volt könnyű. A fiatal királynő egyedül vívta meg. Anyja, nénje olyan távol vannak tőle. De ha itt volnának is? . . . A bíboros-érseknek igaza volt, mikor azt mondta: Nem segíthet itt senki az embernek, csak Isten, ki a Szent Lélek útján megvilágosítja elméjét és erőt ad neki.

Hedvig a három nap alatt sokat gondolt Vilmosra, vőlegényére és összeszorult a szíve.

Abban a gondolatban nőtt fel, hogy Vilmos herceg felesége lesz. Nem is jutott eszébe, hogy ez valaha másként lehetne. Vilmos kedves volt szívének és jól tudta, milyen fájdalmat okoz a fiatal hercegnek, ha elszakad tőle.

De Isten őt uralkodásra hívta el. Akinek homlokát a szentelt olaj érinti, az megszűnt magánember lenni, annak nem szabad személyes boldogságára gondolni. Jó, ha a személyes boldogság összeesik a közérdekkel, de ha nem — és áldozatot kell hozni, akkor a kiválasztottnak, a koronát viselőnek mindig és mindenkor csak a magáéból szabad adni.

Így látta ezt Hedvig apjánál, a nagy királynál, kinek lelkéhez talán ő jutott a legközelebb, mert igen hasonlatos vala hozzá. Isten kiválasztottjai azok, kiket az emberek vezetésére szemel ki, és akár koronás szülők gyermekére esik az Úr választása, mint az ő esetében, akár a juhok őrzése mellől szólítja el, mint Saullal tette, megköveteli tőlük, hogy az Ő akaratát kövessék, — és nem a saját magukét.

Hedvig királynő keserves könnyekre fakad és ezekkel a könnyekkel búcsúzik el örökre Vilmostól.

De aztán fölemelte fejét. Már nem sírt. Tisztán kell látnia az utat, melyre rálépett. Hedvig maga előtt látja képzületében a Litvániával egyesült nagy Lengyelországot és Jagellót Krisztus oltára előtt. Látja a vitéz királyt, a hőst, a daliát, amint megvédi a nagyranőtt birodalmat minden külső veszedelem elől.

Hedvig most Magyarországra gondol, mely telve van zűrzavarral, lázadással és minden eresztékében recseg-ropog. Mivé lett Európa legnagyobb hatalmassága? Szegény Magyarország . . .

Hedvig a nagy pillanatok világosságával látott, tudott és ítélt.

Testvére, Mária gyenge. Anyjának, Erzsébet uralomvágya fékezhetetlen, de nem bír a közérdek szolgálatában állni. Zsigmondot, a vejét, nem ereszti be az országba. Nem akarja az uralmat kiadni kezéből. Ki tudja, mi lesz ott régi hazájában? Ki tudja, mi lesz a magyarokkal, kiket Lajos király annyira szeretett s kikre olyan büszke volt . . .

Lengyelországnak naggyá, hatalmassá, erőssé kell lenni a litván szövetséggel.

És a királynő, imazsámolyára térdepelvén, sokáig így maradt. Az Úrhöz emelte fel szívét, hogy az adjon neki erőt, békeséget, nyugalmat az úton, melyre lépett és világosítsa meg a litván fejedelem lelkét.

Jagelló nemcsak őerte, szerelméért legyen pogányból kereszténnyé, hanem mert Krisztus igazságai úrrá lettek rajta.

A három nap letelt és mikor Krakó érseke megint jelentkezett Hedvignél, az uralkodónő erős, határozott hangon mondta:

— Küldj követeket a litván fejedelemhez, örömmel látjuk itt udvarunkban.

1386-ban, február 15-én ott térdelt Jagelló, a litvánok fejedelme, Krakó érseke előtt. A bíboros a Jordán folyóból hozott vizet öntvén fejére, mondta:

— Keresztellek téged Atya-Fiú-Szentlélek Istennek nevében Ulászlónak. Jézus Krisztus áldása legyen rajtad és ivadékaidon.

És mikor I. Ulászló Hedvig királynővel esküvőjét tartotta, már nemcsak ő térdelt az oltár előtt, hanem litván harcosai is. Az egész nemzet fölvette a szent keresztiségét.

Ulászló és Hedvig uralkodása fényt és dicsőséget hozott nagy Lengyelországra.

Hogy nagyhatalmi állását nem bírta véglegesen megtartani, annak egyrészt a későbbi egyenetlenség, vetélkedés, visszavonás, másrészt meg az volt az oka, hogy Jagelló utódai nem örökölték ősüknek sem hadvezéri, sem államférfúi tehetségét.

Anjou Hedvig nagyon hamar itthagya a földi életet.

Mikor huszonnyolc esztendőskorában a lengyel királyi sírboltba letették, férje megtört lélekkel kísérte koporsóját és az egész nagy Lengyelország mélységes gyászba borult.

Krakkó öreg érseke, ki megkoronázta és megeskette a királynőt, tartotta most a gyászbeszédet felette.

És beszédét így fejezte be a bíboros-érsek:

„A mi királynőnk, Anjou Lajos leánya, Hedvig, ismerte a nagy igazságot, hogy lemondásból és önfeláldozásból fakadnak a legszebb emberi erények. Ne sírjatok érte és utána ... Ne sírjatok . . . Krisztus Urunk, kinek a királynő mindig hűséges és alázatos szolgálója volt, már ott várja fent, az örök üdvösség hazájában.”

És az érsek beszédét talán senki sem értette meg olyan igazán, minden rejtett vonatkozásával, mint az a sápadt, szőke férfi, ki liliomokat helyezett Anjou Hedvig koporsójára.

És míg a virágokat a koporsóra tette, halkán, könnyektől fojtott hangon mondta a mellette álló gyászbaborult Jagellónak:

— Fehér liliom az Anjouk címere, fehér liliom volt az ő lelke . . .

Jagelló bólintott és kezét nyújtotta a halott királynő hajdani vőlegényének, Vilmos hercegnek, ki a pápa jegyes-ségét feloldó ítélete után soha többé nem látta hajdani meny-asszonyát — s most eljött koporsójától végbúcsút venni.

Az Egyház Boldoggá avatta Anjou Hedviget, a lengyelek pedig nemzeti szentjüknek tartják, mint mi Árpádházi Boldog Margitot. Neve ott él a Kiválasztottak között.

Mert a természet korántsem olyan pazar, mint gondolják, a nagy uralkodó, a nagy hős, a másokért, másokban élő szent, az életét erejét munkájának áldozó tudós, az örök, tiszta ideálokat hirdető, költő, író, vagy művész, mind ugyanannak az erőnek különböző fajtájú képviselői.

Anjou Hedvig lelkierije naggyá, hatalmassá tette népét és birodalmát.

Dánielné Lengyel Laura.